

УДК 929(477)''187/194'' М. Посацький
DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/his.2025.58.13685>

МИХАЙЛО ПОСАЦЬКИЙ (1876 – кін. 1940-х?): БІОГРАФІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Маркіян ДОМБРОВСЬКИЙ

Львівський національний університет,
кафедра класичної філології

вул. Університетська 1, Львів 79000, Україна

e-mail: markiyan.dombrovskiy@lnu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8010-9422>

У статті вперше запропоновано комплексне дослідження біографії Михайла Посацького (1876 – кін. 1940-х?) – класичного філолога, викладача латинської, грецької й німецької мов у львівській Академічній гімназії та низці інших гімназій Галичини протягом 1906–1931 рр. М. Посацький – автор книжки “Греція – усміх життя” (1938) – оригінального опису Греції з акцентом на її античних пам’ятках. Книжка вийшла напередодні Другої світової війни і залишилась майже невідомою для повоєнного читача. Завзятий мандрівник, Михайло Посацький був також автором низки подорожніх нарисів і есеїв, які протягом 1920 х – 1930 х рр. з’являлись на сторінках газети “Діло”. Деякі з них, потрапивши до читанок, стали згодом частиною офіційної гімназійної лектури. Як класичний філолог, у 1918–28 рр. М. Посацький був членом комісії НТШ з класичної філології, хоч єдина його опублікована наукова праця (латиномовне дослідження “Про природу і вживання кон’юнктива у Вергілія”) вийшла ще 1909 р. у “Звіті дирекції” Коломийської гімназії.

Михайло Посацький був частиною того середовища, яке формувало культурний ландшафт міжвоєнної Галичини. Його біографія переплітається з біографіями таких знакових осіб доби, як Іван Боберський, Станіслав Вітковський, Осип Турянський, Ілля Кокорудз, Антін Крушельницький, Юліан Опільський, Михайло Рудницький, вдова Марка Черемшини Наталія Семанюк та багато інших. Цікавий він і як представник специфічного класичнофілологічного “цеху” гімназійної професури – “цеху”, який відіграв важливу роль у старій класичній гімназії, великою мірою формуючи її обличчя, і який сьогодні залишається одним з найменш вивчених.

Біографію реконструйовано на підставі архівних документів, фрагментарних мемуарних свідчень, текстів самого Посацького та інших джерел. Досі ані біографія, ані творчість М. Посацького не досліджувались, про нього немає інформації в жодному довіднику чи енциклопедії. Тому результати оприлюдненого тут дослідження мають допомогти заповнити цю прогалину.

До статті додано хронологію життя і перелік друкованих праць М. Посацького.

Ключові слова: Михайло Посацький, Михайло Рудницький, Антін Крушельницький, Ілля Кокорудз, Наталя Семанюк, Академічна гімназія у Львові, класична філологія, подорожня література.

Михайло Посацький – один з багатьох “невидимих” представників середовища, яке формувало культурний ландшафт міжвоєнної Галичини. Катастрофи, що випали на долю його покоління, переорали цей ландшафт до невпізнання, лишивши по собі згарище обірваних тягlostей і пам’ятей. Чимало феноменів, укладів, середовищ, цілих суспільних прошарків (а що вже казати про окремих людей!) залишилися в минулій епосі – іноді майже без сліду в новому часі.

Стара гімназійна професура – один з таких втрачених прошарків. З ліквідацією гімназій зникла ціла довколагімназійна екосистема. Звісно, найзначніші її представники залишилися в культурній пам’яті – яскравими науковцями, письменниками чи суспільними діячами. Але, як і кожна епоха, ця теж мала своїх “poetas minores” – польових трударів, на яких трималася чорнова, повсякденна праця. Більшість із них досі залишаються загубленими й забутими під завалами історії. А проте серед них було чимало людей, вартих доброго спомину. Врешті, це вони своєю невидимою працею виховували цілі покоління української інтелігенції.

Вчителі греки й латини у старій гімназії складали ядро «учительського грона», викладаючи предмети, які, окрім підстави називатися “класичними”, давали гімназіям ще й той особливий класичний дух – з усіма його сильними й слабкими сторонами. Зі встановленням радянської влади будь-які елементи класичної філології були усунуті з середньої школи, а у вищій класична філологія опинилась на маргінесі як пережиток минулого. Тому-то на гімназійних класиках обрив цехової пам’яті позначився, можливо, найбільше. Колись такий значний і невіддільний від старої гімназії елемент став майже непомітним на нашій мапі пам’яті про ту добу.

Михайло Посацький – один із забутих представників забутого цеху. Його немає в енциклопедіях і довідниках. Збереглися хіба випадкові сліди в архівних сховищах, уривчасті згадки колишніх учнів та колег і декілька друкованих праць, які він залишив по собі. Найзначніша з них – єдина книга автора: медитативний путівник руїнами античної Греції, виданий 1938 р.¹ Мабуть, саме час видання

¹ Михайло Посацький. *Греція – усміх життя*. (Львів, 1938), (Бібліотека “Діла”, 21).

став причиною того, що увага до нього була короткою: дуже скоро його потенційним читачам стало вже не до мандрівок античністю.

У цій статті вперше пропонуємо дослідження біографії Михайла Посацького – за архівними, мемуарними та ін. матеріалами.

1. Дитинство, юність, навчання

Михайло Посацький народився 4 січня 1876 р. у селі Хотинь² біля Калуша. Батько його був місцевим учителем, очевидно, – Гаврило Посацький³. При цьому варто згадати, що Хотинь – це село, у якому протягом 1879–83 рр. (до своєї передчасної смерті) служив парохом відомий у галицькій історії діяч Гнат Рожанський (1844–1883), активний член товариства “Просвіта”, один з ініціаторів першого в Галичині видання творів Т. Шевченка (1867–1869)⁴.

У дванадцять років Михайла віддали до Станіславівської гімназії, де він провчився сім років (1888–1895 рр.). З невідомих причин до восьмого класу не йшов і гімназію в Станіславі не закінчував. При тому вчився добре: перші три роки був одним з двох-трьох найкращих учнів, а іспит зрілості згодом склав з відзнакою⁵.

Перерва у навчанні тривала шість років, три з яких Посацький служив у війську (при 18-му полку краювої оборони в Перемишлі)⁶ і лише з осені 1901 р. знову повернувся до навчання, але цього разу – в Академічній гімназії у Львові (1901–1902 н. р.)⁷.

У 1901 р. Посацький мав 25 років і був найстаршим учнем закладу: на три роки старшим за найдоросліших однокласників і на вісім – за найбільш юних: тих, що до першого класу пішли у десятирічному віці⁸. Рік закінчив з відзнакою (як і ще четверо учнів з його класу), а 31 травня 1902 р. теж з відзнакою склав іспит зрілості⁹.

Директором Академічної гімназії працював тоді Едвард Харкевич; господарем класу у Посацького, а разом учителем латини, греки й філософії був Тадей Мандибур, німецької вчив Іван Боберський – молодий тоді учитель, старший від Посацького лише на два з половиною роки; математики й фізики – Омелян Савицький, релігії – Діонісій Дорожинський, польської – Казимир Ціммерман, а української – добре знайомий Посацькому Ілля Кокорудз¹⁰, який до 1895 р. вчителював у тій самій Станіславській гімназії, де вчився й Посацький; у Станіславі Кокорудз викладав у Михайла, крім української, ще й латину з грекою¹¹. 1896 р. Ілля Кокорудз перебрався зі Станіслава до Львова¹² і з 1 вересня 1896 р. працював в Академічній гімназії¹³. Можливо, саме він і покликав Посацького доучуватися у Львові.

Серед Михайлових однокласників були майбутні письменники Осип Турянський і Юліан Опільський (Юрій Рудницький), літературознавець Михайло Тершаковець, директор Академічної гімназії математик і фізик Северин Лещій та ін.¹⁴

² З 1972 р. Хотинь – частина Калуша. Дату і місце народження М. Посацького подає: Henryk Kopія, *Spis nauczycieli szkół średnich w Galicyi oraz Polskiego gimnazjum w Cieszyńie*. (Lwów, 1909), 37. Там же вказано його віровизнання (греко-католик). Ці дані знаходять і архівне підтвердження: Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДІАЛ), ф. 174 (Екзаменаційна комісія для кандидатів на вчителів середніх шкіл, м. Львів), оп. 1, спр. 1424 (Посацький Михайло), арк. 32.

³ Про те, що М. Посацький був “сином учителя з Калушини” згадує його молодший колега Степан Шах: Степан Шах, *Львів – місто моєї молодости. Частина III. Царсько-королівська академічна гімназія*. (Мюнхен: Християнський голос, 1956), 129. Шематизм за 1874/75 і 1875/76 називає учителем хотинської однокласної незреорганізованої школи Гаврила Посацького (Gabryel Posacki; див.: *Szematyzm Krylestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Ksiekstwem Krakowskiem na rok 1876*. (Lwów, 1876), 433). Очевидно, це і був батько Михайла.

⁴ Феодосій Стеблій, “Отець Гнат Рожанський – діяч “Просвіти””, *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* 19 (2010): 388–389.

⁵ Див.: *Sprawozdanie dyrekcyi c.k. Gimnazjum w Stanislawowie za rok szkolny 1889*. (Stanisławów, 1889), 56; 1889/90, 62; 1891/92, 69; 1892/93, 71; 1893/94, 54; 1894/95, 69. Іа жаль, нам не вдалося знайти звіту за 1895/96 н. р., коли Посацький мав би перейти до 8 го класу і закінчити гімназію, але натомість, як свідчать інші джерела, перервав навчання.

⁶ Так вказано у свідостві Посацького про складання іспитів на гімназійного вчителя 1908 р.: ЦДІАЛ, ф. 174 оп. 1, спр. 1424, арк. 32. Натомість Степан Шах (схоже, помилково) свідчить, що Посацький відбув “по сімей клясі дволітню військову службу при львівському 19-му полку краювої оборони” (Шах, *Львів – місто моєї молодости*, 129).

⁷ *Звіт дирекції ц.к. Академічної гімназії у Львові за рік шкільний 1901/1902*, Частина урядова. (Львів, 1902), 45.

⁸ Див. “Статистику учеників” за 1901/02 н.р.: (там само, 38–39), де зафіксовано лише одного учня, народженого 1876 р.

⁹ Там само, 45–46.

¹⁰ Там само, 3–5; 13.

¹¹ *Sprawozdanie dyrekcyi c.k. gimnazjum w Stanislawowie za rok szkolny 1894/5*. (Stanisławów, 1895), 37.

¹² М. Струтинський “Ілля Кокорудз (Біографічний нарис)”, *Рідна школа* II(12) (1933): 199.

¹³ *Справозданє дирекції ц.к. академічної гімназії у Львові за рік шкільний 1896/7*. (Львів, 1897), Частина урядова, 5.

¹⁴ *Звіт дирекції Академічної гімназії за 1901/1902*, 45.

Після гімназії Посацький чотири роки вчився на філософському факультеті Львівського університету (1902–1906), студіюючи головню класичну філологію і німецьку мову. Відвідував грецький семінар у відомого грециста, основоположника польської папірології Станіслава Вітковського (семінарська праця: “De modorum in inscriptionibus Creticis natura usuque” – “Про характер і вживання дієслівного способу у критських написах”), латинський семінар у Броніслава Кручкевича (семінарська праця: “De coniunctivi modi apud Vergilium natura usuque” – “Про природу і вживання кон’юнктива у Вергілія”)¹⁵; слухав психолого-педагогічні курси у Казимира Твардовського і Болеслава Маньковського¹⁶.

2. Педагогічна праця

З вересня 1906 р., у тридцятирічному віці, Посацький почав свою педагогічну працю: спершу як заступник учителя у своїй першій alma mater – Станіславській гімназії, а з лютого 1907 р. до літа 1908 р. – у Бережанській¹⁷.

Навесні 1907 р. Бережанську гімназію якраз закінчував 18-річний гімназист Михайло Рудницький. Посацький у його класі не викладав, проте корисне знайомство однокласники Рудницького з новим учителем таки зав’язали. Через тридцять років М. Рудницький буде згадувати¹⁸:

“Ми знали його тоді мало, бо він уже тоді, навіть у тих товариських Бережанах, – де ветерани-гімназисти, вчителі, судді, поліцаї, шинкарі та коминарі дружньо здоровкалися на вулиці, – він любив самотність і щодня проходжувався по місті та за містом сам, наче чужинець. Зате, коли ми мусіли приготувати до матури грецькі тексти з-поза шкільної програми, – єдину повну збірку “бриків”¹⁹ до грецьких авторів позичив нам по-джентельменськи проф. Посацький”.

Влітку 1907 р. року Рудницькі, які внаслідок нещасного випадку ще напередодні приїзду Посацького втратили свого батька, покинуть Бережани і переїдуть до Львова²⁰, куди через декілька років перебереться і сам Посацький. Звичку щоденних кількохгодинних пруходів містом і передмістями, за свідченням Рудницького, він не покине й у Львові.

Прийшовши в Бережани на посаду заступника вчителя (навчав тут латини, греки й німецької)²¹, Посацький відразу зайнявся підготовкою до іспиту на дійсного гімназійного вчителя. 9 квітня 1907 р. він подав заяву²² в екзаменаційну комісію у Львові і вже в жовтні складав першу частину іспиту, а в лютому 1908 р. – завершальну. На підставі складених екзаменів Посацький отримав свідоцтво гімназійного учителя з правом навчати латинської та старогрецької мов (як основних) і німецької (як додаткової) в гімназіях з українською, польською та німецькою викладовими мовами²³.

9 липня 1908 р. Посацький став дійсним учителем в Коломийській гімназії²⁴, проте залишався тут лише один навчальний рік (1908–1909) і влітку 1909 р. покинув Коломию.

¹⁵ Рукопис цієї праці зберігся в екзаменаційній справі Посацького (ЦДІАЛ, ф. 174, оп. 1, спр. 1424, арк. 50–115), оскільки її (як і відсутню тут працю з семінару Вітковського) Посацький подав до зарахування як кандидатської праці при складанні учительського іспиту. Згодом вона буде опублікована у Звіті дирекції Коломийської гімназії, 1909 р. (див. нижче).

¹⁶ Там само, арк. 2–4.

¹⁷ У згаданому вище “Переліку вчителів” (Корія, *Spis nauczycieli*, 37) дата початку служби Посацького вказана як 13.09.1906, а у Звіті Бережанської гімназії за 1906–07 н.р. (*Sprawozdanie dyrekcyi c.k. gimnazjum wyższego w Brzeżanach za rok szkolny 1907*. (Brzeżany, 1907), 36) зафіксовано, що Михайла Посацького, заступника учителя у Станіславській гімназії з польською викладовою мовою, за розпорядженням Шкільної ради від 12.02.1907 L. 4370 перенесено до гімназії в Бережанах. З цього робимо висновок, що Посацький почав свою службу в Станіславові, де пропрацював один семестр, а вже з початку 1907 р. (всередині навчального року) перебрався до Бережан. Звіту Станіславської гімназії за 1906/07 н.р. знайти не вдалось.

¹⁸ М[ихайло] Р[удницький], “Клясична Греція і сучасність”, *Діло*, 20 лютого 1938, 9.

¹⁹ Про такі “брики” (шпаргалки), що ставали в пригоді школярам, згадує інший гімназист тих часів Володимир Бородайко: “переклади з грецької на українську мову були б дуже важкі, коли б не допомога хитрого промисловця Цукеркандля із Золочева: він випустив маленькі брошури, так зв. “брики”, де були готові переклади й пояснення. Правдивий добродій учнів і декторих учителів” (Володимир Бородайко, “Мої спогади з бережанського гімназійного життя”, *Бережанська земля: історично-мемуарний збірник*. (Нью-Йорк, 1970), С. 380). Йдеться про серію “Biblioteka klasyków rzymskich i greckich” (брошури з оригінальними текстами – і перекладами, лексикою й граматичними та іншими поясненнями до них), яку видавав накладом своєї “книгарні” золочівський видавець Вільгельм Цукеркандель (1851–1924).

²⁰ Володимир Рудницький, “Незабутнє давно минуле...”, *Бережанська земля*. (Нью-Йорк, 1970), 367.

²¹ *Sprawozdanie dyrekcyi gimnazjum w Brzeżanach za 1907*, 34.

²² ЦДІАЛ, ф. 174, оп. 1, спр. 1424, арк. 4–7.

²³ Там само, арк. 32–33.

²⁴ *Sprawozdanie dyrekcyi c.k. gimnazjum wyższego w Brzeżanach za rok szkolny 1908/9*. (Brzeżany, 1909), 56.

Після Коломиї Посацький чотири роки відпрацював у Стрийській гімназії (1909–1913)²⁵ (при чому варто звернути увагу, що почав з семестрової відпустки за станом здоров'я²⁶), а за рік до війни, як ми вже згадували, знову – і цього разу надовго – оселився у Львові. 1911 р. Едварда Харкевича як директора Академічної гімназії змінив Ілля Кокорудз²⁷, і, мабуть, знов-таки саме він і запросив свого колишнього учня на нову посаду. Михайлові Посацькому було вже 37, і наступні вісімнадцять років – аж до своєї передчасної пенсії – він незмінно пропрацює в Академічній гімназії (1913–1931)²⁸.

Вперше переступивши поріг Академічної гімназії як учитель, Михайло Посацький навряд чи počував себе чужим, хоча з його однорічного навчання тут минуло вже 12 років. Він мусив добре знатися з директором Іллею Кокорудзом, тут досі працювали деякі інші його вчителі, зокрема, Іван Боберський, а ще серед колег було аж троє його однокласників: Северин Лещій (математика і фізика), Михайло Тершаковець (латина, грека, українська) і Юрій Рудницький (він же Юліан Опільський, учитель німецької мови)²⁹.

Перебравшись до Львова, Михайло Посацький, як і багато його колег з Академічної гімназії, до 1918 р. працював також у жіночій Гімназії Сестер Василянок (з перервами на ті періоди під час війни, коли вона призупиняла роботу)³⁰.

В обох гімназіях М. Посацький викладав латину і греку. Згодом в Академічній буде вчити ще й німецької, а під час війни, у 1915/16, викладатиме українську мову і навіть проводитиме військову підготовку³¹. В передостанній рік існування Австро-Угорської імперії отримає звання цісарсько-королівського професора³².

Нічого не знаємо про те, як Посацький перебув Першу світову війну, зокрема, російську окупацію³³, але з буремних часів листопадового зриву 1918 р. зберігся щоденниковий запис Івана Боберського, з яким Посацький не лише працював у тих самих гімназіях, але й мешкав на одній вулиці Мохнацького (нині – Драгоманова) майже по сусідству³⁴. Ось цей запис:

“Дня 6.XI.1918, Львів, середа. Обід у Вовка³⁵ без м'яса: борщ, бульб'яні шніцлі, сирна паляниця, голубці, ціна 15 корон. За цю ціну можна було одержати передше 15 обідів. На обід прийшов професор Посацький. Оповідав, як його напали три рабівники. Говорили по-українськи, питали за виказкою, приложили револьвер до грудий і зажадали гроша. Взяли папери, калитку, годинник і сказали: “Марш!”³⁶.

У вже спокійніші часи Посацькому доведеться ще принаймні двічі зазнати пограбувань. В серпні 1926 р. і в січні 1927 р. газета “Діло” опублікує повідомлення про “влом” до його помешкання на вул. Мохнацького, 31, поки він сам буде, очевидно, у своїх чергових мандрах³⁷.

²⁵ *Sprawozdanie dyrekcyi c. k. Gimnazjum w Stryju za rok szkolny 1910*. (Stryj, 1910) 4; *Sprawozdanie dyrekcyi c. k. Gimnazjum w Stryju za rok szkolny 1914*. (Stryj, 1914), Część urzędowa, 6.

²⁶ Рескрипт Шкільної ради від 13.10.1909 л. 52510 (*Sprawozdanie dyrekcyi Gimnazjum w Stryju za 1910*, 4).

²⁷ Струтинський, “Ілля Кокорудз”, 200.

²⁸ *Звіт дирекції ц.к. академічної гімназії у Львові за шкільний рік 1913/14*. (Львів, 1914), Урядова часть, 5, 12; *Державна гімназія з українською мовою навчання у Львові. Звідомлення за шкільні роки 1921/22 – 1930/31 і за шкільний рік 1931/32*. ([Львів], 1932), 32.

²⁹ *Звіт дирекції академічної гімназії за 1913/14*, 1–7.

³⁰ У “Пропам'ятній книзі Гімназії Сестер Василянок” вказано, що Посацький викладав там у 1911–1912 рр. та 1914–1921 рр. (*Пропам'ятна книга Гімназії Сестер Василянок у Львові*. (Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1980), 92), але навряд чи це було можливо, адже до кінця 1912/13 н.р. він усе ще працював в Стрию. Та й у звітах дирекції Гімназії Василянок серед “учительського збору” він вперше з'являється у 1913/14 н.р. (*Звіт дирекції приватної жіночої гімназії СС. Василянок у Львові з рускою викладовою мовою за шкільний рік 1913/14*. (Львів, 1914), 26), а востаннє – у звіті за 1917/18–1924/25 н.р., де вказано, що за період звіту він вчив лише у 1917/18 н.р. (*Звіт управи приватної гімназії СС. Василянок у Львові за шкільні роки 1917/18–1924/25*. (Львів, 1915), 9).

³¹ *Звіт дирекції ц. к. Академічної гімназії у Львові за шкільний рік 1915/1916*. (Львів, 1916), 7.

³² Розпорядження Шкільної ради від 22.02.1917 Ч. 3799/IV (*Звіт дирекції ц.к. академічної гімназії у Львові за шкільний рік 1916/1917*. (Львів, 1917), 19.

³³ Під час окупації 1914/1915 р. Академічна гімназія не працювала і значна частина учителів евакуювалася, зокрема, до Відня, де Ілля Кокорудз організував українські гімназійні курси. З осені 1915 р. навчання у Львові відновилося (*Шах*, Львів – місто моєї молодості, 169–171). Не працювала у 1914/15 н.р. і Гімназія Василянок (Петро Ісаїв і Анна Кобринська. “Нарис історії гімназії сестер василянок у Львові”, *Пропам'ятна книга Гімназії Сестер Василянок*, 26).

³⁴ Будинки № 23 у Боберського і № 31 у Посацького.

³⁵ Вовк – власник закладу, в якому Боберський часто харчувався (як можна судити з його щоденника).

³⁶ Цит. за: Андрій Сова, “Іван Боберський і листопадові події у Львові 1918 року”, *Новітня доба* 8 (2020): 197.

³⁷ *Діло*, 28 серпня 1927, 3–4; 1927; 25 січня 1927, 4.

Після Першої світової війни Посацький продовжував працювати в Академічній гімназії, а паралельно у 1920 х викладав також на створених 1923 р. курсах для дівчат товариства “Рідна школа”, які згодом стануть гуманістичною гімназією для дівчат, яка ще пізніше отримає ім’я Іллі та Іванни Кокорудзів. До 1929 р. навчання у цьому закладі відбувалося зовсім близько до його помешкання – у будинку “Рідної школи” на вул. Мохнацького, 12, в другу зміну, а з 1929/30 н.р. гімназія отримає окреме приміщення і відтоді навчання у ній відбуватиметься вже зранку³⁸. Ймовірно, саме тому Посацькому доведеться покинути цю роботу: через неможливість поєднувати її з основною працею в Академічній гімназії. У які саме роки Посацький викладав на курсах, ми не знаємо. Маємо лише поодинокі згадки колишніх учениць про нього як про викладача латини й німецької (гімназія Кокорудзів була т. зв. “гуманістична” – грецька мова у таких гімназіях вже не викладалась: чиста класична освіта поступово відходила в минуле). За спогадом учениці 1927–1932 рр. Мирослави Сушко³⁹ можна зробити висновок, що Посацький викладав тут щонайменше протягом 1927/28 шкільного року. Ніяких точніших даних знайти не вдалось. Єдине, що можна з певністю ствердити – це те, що після 1931 р. Посацького серед викладачів гімназії вже не було: за цей період збереглась відповідна документація гімназії з переліками вчителів, у яких Посацького немає⁴⁰.

Варто звернути увагу, що у той же час (1927)⁴¹ “Рідна школа” призначила директором цього закладу Антона Крушельницького, з яким Посацький, схоже, близько приятелював. В архіві Крушельницького зберігся принаймні один лист до нього від Михайла Посацького⁴². Тональність листа – без найменшої офіційності. Посацький звертається до свого адресата на “Ти”, починає листа звертанням “Дорогий Товаришу!”, а завершує клаузулою: “Здоровлю і цілую Тя сердечно і до милого побачення”. І підпис: “Михайло Посацький. Львів, ул. Мохнацького, 31”. Лист не датований, конверт не зберігся, проте зміст дозволяє датувати його найімовірніше першою половиною червня 1925 р.⁴³

У цьому ж архіві є ще два трохи пізніші листи (цього разу датовані: 7.11.1933 і 26.12.1933, Львів)⁴⁴, які, як нам видається, також належать Михайлові Посацькому. Конверти знов не збереглись, а в підписі – лише: “Здоровлю середечно, Михайло”. Тому архівісти віднесли їх до групи “листи кореспондентів з невстановленими прізвищами”. Проте схожість письма (щоправда тут воно більш недбале, з ознаками “вікових змін”) і тональності, а також зміст дозволяють з достатньою долею ймовірності атрибуувати їх теж Михайлові Посацькому. Окрім звертання на “Ти” і початкового “Дорогий Товаришу!”, на близьке приятелювання вказує ще ось така фраза: “а може, Тобі буде коли по дорозі, то кинь єго [мій рукопис] до торби і заглянь до мене та відпичнемо собі, як звичайно” (курсив мій – М. Д).

У листі від 7.11.1933 адресант просить Крушельницького підказати йому, який краще запросити гонорар за неназвану рецензію, яку він якраз завершує, а 26.12.1933 повідомляє, що розмовляв з [Михайлом] Рудницьким, і той сказав, що “Діло” готове “приступити до друкування мого рукопису”. Очевидно, тут ідеться не про газетну публікацію, а про видання книжки (хоч, як відомо, перша книжка в серії “Бібліотека “Діла”” вийде тільки 1936 р.), бо нижче читаємо: “більше як певний, що Кураторія тієї моєї книжки в тім виді, в яким она власне є, не приняла б”. У листі адресант просить повернути йому цей рукопис, який, очевидно, давав Крушельницькому на читання.

³⁸ Ірина Кравців, “Зустріч з нагоди 50 річчя матури”, *Приватна дівоча гімназія “Рідної школи” Українського Педагогічного Товариства імені Іллі та Іванни Кокорудзів у Львові*. (Дрогобич: Відродження, 1997), 294.

³⁹ Мирослава Сушко, “Спомин з далеких часів”, *Приватна дівоча гімназія імені Кокорудзів*, 219–220.

⁴⁰ Див.: ЦДІАЛ, ф. 179 (Кураторія Львівського шкільного округу), оп. 3, спр. 1662 (Списки вчителів і плани занять приватних гімназій на території Львівського, Станіславського та Тернопільського воєводств), арк. 47, 48 (1931 р.); там само, спр. 1663 (Списки вчителів і плани занять гімназій в місцевостях на літери “Б–П”), арк. 52, (1932/33 н.р.); там само, оп. 1, спр. 2397 (Списки вчителів і розклади занять приватної жіночої гімназії ім. Кокорудзів Українського педагогічного товариства “Рідна школа” у м. Львів) (1934–39 рр.); там само, ф. 206 (Рідна школа, українське педагогічне товариство у Львові), оп. 1, спр. 1397 (Список учителів жіночої гімназії ім. Кокорудзів у Львові), арк. 1 (1936/37 н.р.).

⁴¹ Іван Зуляк і Мар’яна Зуляк, *Антін Крушельницький: життя і діяльність (1978–1937 рр.)*. (Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2019), 92–93.

⁴² ЦДІАЛ, ф. 361 (Крушельницький Антін), оп. 1, спр. 120 (Листи Поліщука К., Полченка Ю., Посацького, Прислойського О і Проціва А. до Крушельницького А.), арк. 5–5 зв.

⁴³ У листі Посацький, призначений до складу матуральної комісії для Рогатинської гімназії, директором якої у 1925–26 рр. А. Крушельницький, пише: “чи би Ти не був ласка і не замовив мені там нічліг в готели або деінде на час тревання матури, починаючи вже від 17, т. є. середи”. У 1925–26 роках 17 те число в межах “матурального сезону” припадало на середу лише у червні 1925.

Якщо це справді листи від Посацького, то важко сказати, про який саме рукопис ідеться. “Греція – усміх життя” вийде в “Бібліотеці “Діла”” аж на початку 1938 р., але мандрівка, що дала матеріал для книжки, відбулася, за свідченням колеги Посацького по Академічній гімназії Йосафата Назара, ще навесні 1931 р.⁴⁵ Тому наприкінці 1933 р. рукопис міг уже бути загалом готовий, а подальша чотирирічна затримка могла мати різні, зокрема технічні, причини. Але могло тут ітися й про якийсь інший, нереалізований, проєкт. Приміром, Степан Шах згадував, що Посацький мав намір видати ще й “Спомин” про подорож до Криту з власними кольоровими світлинами, проте “не знайшов [...] накладця для цього рода культурного видання”⁴⁶.

У тому ж грудневому листі адресант зазначає, що Рудницький запрошував його до співпраці в планованому з нового року журналі “Назустріч”, на що він, щоправда, “як звичайно, відказався”.

Але повернімось до призначення А. Крушельницького на посаду директора гімназії. Відомо, що воно викликало спротив з боку вчителів і батьківської громади⁴⁷. В архіві “Рідної школи” збереглось звернення вчительського збору Дівочої гуманістичної гімназії та Дівочої вчительської семінарії УПТ у Львові до Головної управи УПТ “Рідна школа” від 3 вересня 1927 з проханням повернути на посаду директора Володимира Адріановича і відкликати А. Крушельницького (“зокрема ще й тому, що з огляду на давнішу діяльність п. А. Крушельницького в нашій приватній шкільництві підписані є переконані, що розвиток, а навіть естування обох заведень є поважно загрожено”)⁴⁸. Серед двадцяти “підписаних” імені Михайла Посацького немає, хоч він, як ми бачили, того року мав би там працювати. Можна здогадуватись, що дружні стосунки з Крушельницьким були не останньою причиною відсутності цього підпису.

На завершення цього відступу про взаємини колег додамо, що два подорожні нариси Посацького Крушельницький згодом вмістить до своїх виданих львівською шкільною кураторією гімназійних читанок для третього і четвертого класу (1931)⁴⁹, і таким чином вони стануть частиною офіційної гімназійної лектури.

3. Наукова праця

Мабуть, ще в університеті Михайло Посацький зрозумів, що наукова праця – не його покликання. За складом характеру він був радше поетом, а не науковцем. З часом це зречення “книжної вченості” на користь досвідів безпосереднього переживання стане одним з його переконань. У своїй книжці “Греція – усміх життя” він напише: “я не вчений і не хочу ним бути”; “я не вчений-фільольог, я не хочу мертвої речі! Я хочу життя”⁵⁰. Першу й останню його оприлюднену наукову працю надрукувала 1909 р. Коломийська гімназія, де він на той час працював⁵¹.

Коли в НТШ заснували комісію з класичної філології, яку очолив уже згадуваний Ілля Кокорудз, М. Посацький став її членом і залишався ним, поки комісія існувала (1918–1929), належав також до редакційного комітету збірника праць комісії⁵² (якого щоправда вийде лише один випуск)⁵³. Проте Посацький ніколи не був членом НТШ і більше не публікував жодних наукових праць. Всі свої творчі сили він віддавав учительській роботі, а весь вільний час і заощадження витрачав на мандри.

4. Мандри і подорожні нариси

Поки шкільний рік тримав Посацького у Львові, він мандрував у своїх щоденних кількогодинних проходах по місті і за містом, наслідуючи, словами М. Рудницького, перипатетиків: “від думок ходив

⁴⁴ Там само, спр. 142 (Листи кореспондентів з невстановленими прізвищами до Крушельницького А.), арк. 106–107; 105–105 зв.

⁴⁵ Йосафат Назар, “Як промовила Греція до української душі”, *Діло*, 12 серпня 1938, 4.

⁴⁶ Шах, *Львів – місто моєї молодості*, 130.

⁴⁷ Зуляк і Зуляк. *Антін Крушельницький*, 92–93.

⁴⁸ ЦДІАЛ, ф. 206, оп. 1, спр. 1392 (Листи жіночої гімназії ім. Кокорудзів у Львові про призначення та звільнення управителя та учителів гімназії, їх заяви та особові листки), арк. 1.

⁴⁹ “Між пальмами Сицилії” і “На руїнах Колосеум”. Див. перелік парць Посацького в додатку.

⁵⁰ Посацький. *Греція – усміх життя*, 79, 72.

⁵¹ Muchajło Posackuj, “De coniunctivi modi apud Vergilium natura usuque”, *Звіт дирекції ц. к. гімназії з руским викладовим язиком в Коломії за шкільний рік 1908/09*. (Коломия, 1909), 5–45.

⁵² Разом з Романом Ілевичем і Осипом Роздольським: *Хроніка Наукового товариства імени Шевченка у Львові*, 60–62 (I–III): 14.

⁵³ Philaretus Kolessa. *De Anabaseos Xenophontae tempore, consilio, fide*. ([Leopoli], 1919). Див.: *Хроніка НТШ у Львові* 65–66 (I–II) (1922): 21.

і від ходанини думав”⁵⁴. Як ми вже знаємо, він мешкав на Мохнацького, тому не дивно, що у міжвоєнному Львові його часто можна було побачити серед “міської юрби на Академічній”⁵⁵ (нині – проспект Шевченка).

Але в час канікул гімназійний професор вирушав у дальші “плавання”. Одне з них було плаванням в буквальному сенсі – воно відбулося в серпні 1924 р.: Михайло Посацький вирушив у 23-денну морську прогульку Балтійським морем на яхті з Данцига вздовж берегів Швеції в товаристві трьох інших чоловіків і п’яти жінок⁵⁶. Причому, як свідчить сам Посацький, за віком у тому товаристві він був “патріархом”⁵⁷. І дійсно: тоді як найстаршому члену “команди” було трохи за тридцять, сам ц. к. проф. Посацький у 1924 р. мав сорок вісім. Прогулька виявилась повною пригод і небезпек, проте закінчилась щасливо, і, повернувшись додому, професор мав що розповідати не лише захопленим учням, але й колегам.

Чув ці розповіді й Михайло Рудницький. Колишній бережанський гімназист тепер завідував літературним відділом у газеті “Діло”. Він переконав професора викласти свою розповідь на папері⁵⁸, і вже через пів року “Діло” надрукувало в десяти випусках нарис про цю подорож, де М. Посацький день за днем описував свої морські пригоди. Дебют мав успіх у читачів і, очевидно, це надихнуло автора до дальших публікацій, які з’являтимуться протягом 1925–1931 рр. Поступово вони ставатимуть усе менш пригодницькими і все більш есеїстичними, з усе помітнішим голосом автора. Свою філософію мандрів Посацький викладе в окремому есеї під назвою “Там, де нас нема...” (1930)⁵⁹.

Посацький – людина трагічного світовідчуження, тип вічного мандрівника. Його подорожі – безперервний пошук невловного “синього птаха”:

“Там, де тебе нема, – там твоє щастя”. [...] Нема висказу, який так коротко і так рішучо зазначував би, що наше життя – це одна трагедія. Трагедія, бо все, що досягаємо, стається нудне, буденне, часом терпке і гірке; а те, чого ми не маємо – неprisутнє, недійсне, неможливе – видається гарне, чарівне і привабливе. Ота таємна, трагічна нитка тягнеться через ціле наше життя. З неї виплітається невпинна суперечність між прочуттям вічності і завмираючої, хутко як квіт, теперішності”⁶⁰.

Якщо судити з його опублікованих нарисів, то може здатися, що подорожувати він почав лише після війни. Проте це не так. Приміром, ми знаємо, що ще до Першої світової він бував у Швеції і навіть знав шведську мову. Про це він сам побіжно згадує, описуючи морську мандрівку 1924 року. Він пише, що ще до війни полюбив цей край, добре знав Стокгольм і мав там знайомих ще з тих часів⁶¹. Хтозна, може, й несподівана перерва в гімназійному навчанні 1895 р. пов’язана з нестримним потягом до мандрів дев’ятнадцятирічного романтика.

Опубліковані нариси не дають справжнього уявлення ні про хронологію, ні про географію його мандрів. У них описані тільки Швеція, Іспанія, Італія і Греція. Але мандрував Посацький набагато більше. В одному зі своїх есеїв 1934 р. М. Рудницький проміж іншим згадує, що на той момент “Посацький [був] в Ісландії”⁶², Й. Назар, як пам’ятаємо, свідчить, що книжку про Грецію Посацький написав після того, як побував у ній навесні 1931-го, але при тому Петро П’ясецький, що вчився в Академічній гімназії у 1915–1923 рр., пригадує, що ще учнем слухав оповіді Посацького про його мандрівки Грецією⁶³. З того зрозуміло, що і в Греції він був не один раз. Врешті інший колишній гімназист Тарас Дурбак пише, що Посацький побував майже у всіх європейських країнах⁶⁴.

⁵⁴ Рудницький, “Клясична Греція і сучасність”, 9.

⁵⁵ Там само.

⁵⁶ Див.: Михайло Посацький. “23 дні лодкою на морі”, *Діло*, 24 лютого 1925, 2; 25 лютого 1925, 2–3; 26 лютого 1925, 2; 27 лютого 1925, 2–3; 28 лютого 1925, 2–3; 1 березня 1925, 2; 3 березня 1925, 2–3; 4 березня 1925, 2; 5 березня 1925, 2; 6 березня 1925, 2.

⁵⁷ Там само, 24 лютого 1925, 2.

⁵⁸ Рудницький, “Клясична Греція і сучасність”, 9.

⁵⁹ Див. додану бібліографію праць М. Посацького.

⁶⁰ Там само, 23 травня 1930, 2.

⁶¹ Посацький, “23 дні лодкою на морі”, 27 лютого 1925, 2; 28 лютого 1925, 2–3; 3 березня 1925, 2.

⁶² Михайло Рудницький, “Більша вакаційна подорож”, *Діло*, 25 липня 1934, 4.

⁶³ Петро П’ясецький. “І Академічна гімназія у Львові”, *Ювілейна книга Української академічної гімназії у Львові*, [Перша частина]. (Філадельфія; Мюнхен, 1978), 502.

⁶⁴ Тарас Дурбак, “Мої перші кроки до святині знання”, *Свобода*. 3 жовтня 1968, 2.

5. Портрет

Колишні гімназисти й колеги Посацького описують його як учителя, що “втішався небуденним авторитетом серед своїх учнів, хоч він ніколи до них голосу не підносив, ніколи не іритувався, але й ніколи не сміявся”, “він ніколи в класі в часі науки не сідав, а, зайнявши раз біля катедри місце, не зміняв його до кінця години, а в класі було тихо, і ніхто не відважився на його годині “швещувати””⁶⁵. Як “знаменитого, вимогливого й строго філолога” описує його випускник 1932 р. Тарас Дурбак: “до своїх предметів проф. Михайло Посацький ставився дуже поважно, а від учнів вимагав солідного приготування” і “не любив, як учень шахрував”⁶⁶. Петро П’ясецький (учень 1915–1923 рр.) також згадує його як “дуже поважну і серйозну людину”⁶⁷.

А ось, як описує Посацького учень 1924–1930 рр. Степан Нич: “це був старий ц. к. професор. Ніколи не сміявся”⁶⁸. Та ота поважність була не з тих, що лякають учнів і відбивають всяку охоту до живого спілкування. Учні відчували, що за суворістю професора ховається жива людина, яка зберегла навіть щось дитяче у своєму переживанні світу. І це їх навпаки заохочувало до бешкетного виклику: “хотілося розвеселити професора, щоб ми хоч раз побачили, як він сміється” (С. Нич)⁶⁹. Гімназист здобувається на дотепний “вчений” жарт (виголошений латиною, та ще й гексаметром), після чого професор, “зрозумівши, та не хоча вибухнути сміхом перед клясою..., чимскорше обернувся до нас плечима та потиху в долоні сміявся”⁷⁰.

За всієї строгості й педантичності Посацький не був монотонним викладачем, що не виходить поза програму і формальне спілкування. Навпаки. Тарас Дурбак згадує, що “крім навчання клясичних мов, [той] часто давав [учням] різні практичні, життєві поради”. А найбільше радості завдавали учням його розповіді з мандрівок: “щоразу по приїзді висвітлював нам різні фільми, показував цікаві знімки, ділився з нами своїми враженнями”. І далі Дурбак додає: “ми любили слухати нашого “філософа” і тому часто просили: “пане професоре, розкажіть нам дещо з того, що ви бачили і пережили!” І професор оповідав, часто й поза шкільну годину, на перерві...”⁷¹.

Подібні спогади залишив і Петро П’ясецький, розповідаючи, як таки вдалося розвеселити професора першоквітневим розіграшем. Після щасливо розв’язаного жарту “лице нашого професора розпогодилося від вуха до вуха. Вхопився з утіхи за бороду, а ціла кляса гукнула: “Prima aprilis!!”⁷² Того дня професор гарно оповідав нам про Грецію, її історичні пам’ятки, куди їздив на прогульку і сам усе бачив. Лекції того дня не було”⁷³.

А старшокласники навіть користувались привілеєм привітати професора на іменини у його помешканні, де він “дякуючи за пам’ять, гостив нас усім, що мав, і сердечно з нами розмовляв”. Попри вимогливість і строгість, учні з теплом згадували його як “доброго професора Михайла Посацького”⁷⁴.

На даний час не владось виявити жодної фотографії М. Посацького⁷⁵. Про його зовнішність можемо судити лише з описів сучасників. І тут нам знову стає в пригоді спомин Тараса Дурбака⁷⁶: “Ось його силуетка: середнього росту, елегантно вбраний, здоровий, опалений сонцем, любитель природи і пригод, мандрівник на шляхах реального життя, шукач абсолютної правди, безумовної логіки існування, великий аматор старовини та звеличник давньої грецької і римської культури”.

⁶⁵ Шах, *Львів – місто моєї молодости*, 129–130.

⁶⁶ Дурбак, “Мої перші кроки до святині знання”, 2.

⁶⁷ П’ясецький, “І Академічна гімназія у Львові”, 501–502.

⁶⁸ Степан Нич, “Спомин про Академічну гімназію 1924–1930 рр.”, *Ювілейна книга Української академічної гімназії у Львові*, Друга частина. (Мюнхен; Філадельфія, 1982), 246–247.

⁶⁹ Там само.

⁷⁰ Там само. Подібний спогад передає й Андрій Содомора, зі слів Олександра Кізлика (Андрій Содомора. *Під чужою тінню*. (Львів: Літопис, 2000), 305–306). Про те, що джерелом спогаду був О. Кізлик А. Содомора повідомив мені у приватній розмові.

⁷¹ Дурбак, “Мої перші кроки до святині знання”, 2.

⁷² Prima aprilis! (латин.) – Перше квітня!

⁷³ П’ясецький, “І Академічна гімназія у Львові”, 501–502.

⁷⁴ Дурбак, “Мої перші кроки до святині знання”, 2. Варто звернути увагу, випускник 1932 р. Дурбак вказує як адресу Посацького не Мохнацького, 31, а Супінського, 22 (нині Коцюбинського).

⁷⁵ Певна кількість світлин працівників та учнів Академічної гімназії з колекції НТШ (серед них є шанс знайти і Посацького) зараз знаходиться у фондах Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів ЛННБ України імені В. Стефаника, див.: Алла Ільницька, “Групові фотографії українських громадсько-політичних і культурних діячів Галичини кінця XIX – першої половини XX ст. з колишнього Музею НТШ у Львові у фондах Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника”, *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника* 9 (2017): 570–584.

⁷⁶ Дурбак, “Мої перші кроки до святині знання”, 2.

Учень 1920–1928 рр. О. Монцібович згадує, що у Посацького було прізвище “Бем-ермолі” на честь австрійського полководця часів Першої світової Едуарда фон Бем-Ермолі⁷⁷. Монцібович не пояснює, звідки взялося це прізвище, але можна припустити, що на підставі якоїсь зовнішньої схожості.

Нарешті учень 1920-х років Ярослав Марко Береза пише, що Посацький “нагадував з обличчя Публія Корнелія Сціпія Старшого”⁷⁸.

6. Після виходу на пенсію

Наприкінці 1920-х рр. ще не старий професор, судячи з усього, мав якісь більші проблеми зі здоров’ям. У першій половині 1929 р. він на цілий семестр іде у “відпустку для поратуння здоров’я”⁷⁹. А вже через два роки, 4 вересня 1931 р., газета “Діло” поміщує коротке повідомлення⁸⁰, де Михайло Посацький згадується серед учителів, чиїм здоров’ям зацікавилась “Воєвідська комісія здоров’я” для “провірювання ступіня їх нездатности до виконання обов’язків”. Діяльність комісії тут описується як урядовий інструмент репресій проти українського вчителства. Газета прогнозує що згадані в повідомленні особи “попадуть передчасно на емеритуру [...], бо ця справа була пересуджена в кураторії напевно згори, заки їх ще намічено перед комісією”. І додає: “видно, що там є “спеціалісти”, які оцінюють працездатність педагогів на “глазомер””. Прогноз газети справдиться: розпорядженням Кураторії Львівського шкільного округу від 27 жовтня 1931 р. (ч. II-15306/31) Михайло Посацький буде “перенесений в стан спочинку з днем 31 жовтня 1931”⁸¹.

У 1931 р., як ми вже згадували, Антін Крушельницький передрукував італійські нариси Посацького у своїй гімназійній читанці. У грудні того ж року “Діло” надрукувало серію його “вражін з Еспанії” під назвою “Толедо”⁸². У 1934 р., як уже також згадувалось, Посацький відвідав Ісландію. Нарешті на початку 1938 р. в книжковій серії все тієї ж газети “Діло” вийшла його головна праця – “Греція – усміх життя”.

А далі почалась війна. І з нею пов’язаний, мабуть, найзагадковіший сюжет у біографії Михайла Посацького.

Степан Шах у згадуваній вже книжці, надрукованій на еміграції у 1955–56 рр., завершує свій спомин про Посацького згадкою про те, що той, хоч і був типовим “старим кавблером”, проте “вкінці, заки ще добровільно⁸³ і передчасно спенсіонувався, вжився (з вдовою по галицьким покутським письменнику адвокату д рові Семанюкові, що писав під псевдонімом Марко Черемшина)”⁸⁴.

До недавнього часу це було єдине відоме нам свідчення в літературі про цей шлюб. Але кілька років тому дослідниця біографії й творчості Марка Черемшини, працівниця його музею в Снятині Іванна Стеф’юк у своїй новелі “Фотокартка”⁸⁵ описуючи один трагічний епізод з життя Наталії Семанюк, несподівано серед своїх персонажів вивела й якогось «викладача латини» Михайла Посацького.

У приватній розмові авторка підтвердила, що її історія ґрунтується на реальних подіях, зі збереженням справжніх імен, і доповнила її ще деякими подробицями, які з її ласкавого дозволу тут викладу.

⁷⁷ О. Монцібович, “Мої спомини з Академічної гімназії 1920–1928”. *Ювілейна книга Української академічної гімназії у Львові*, [Перша частина], 509.

⁷⁸ Ярослав Марко Береза, “Немов учора...”, *Ювілейна книга Української академічної гімназії у Львові*. Друга частина, 238.

⁷⁹ *Державна гімназія з укранською мовою навчання у Львові. Звідомлення за шкільні роки 1912/22 – 1930/31 і за шкільний рік 1931/32*. (Львів, 1932), 19. Пор. також схожу, згадану вище семестрову відпустку двадцятьма роками раніше, восени 1909 р. Тут варто звернути увагу, що в першій половині червня 1929 р. застаємо Посацького в Барселоні, звідки він надіслав до “Діла” нарис “Боротьба биків”. Михайло Посацький, “Боротьба биків”, *Діло*, 12 червня 1929, 2; 13 червня 1929, 2. Про те, що автор на момент публікації перебував саме в Барселоні, читаємо в самій газеті в рубриці “Новинки”: “Одночасно, коли приходить лист від пана Посацького з Барселони з його фейлетоном, читаємо в телеграмах чужинної преси: “Мадрид. Більшість членів делегацій, що приїхали на сесію Ради Ліги Націй, була присутня на боротьбі биків””. (*Діло*, 12 червня 1929, 5).

⁸⁰ “Воєвідська комісія здоров’я у Львові в русі. Кандидати споміж учителів львівських українських середніх шкіл перед цією комісією”, *Діло*, 4 вересня 1931, 4.

⁸¹ *Державна гімназія з укранською мовою навчання у Львові. Звідомлення за 1912/22 – 1930/31 і 1931/32*, 32.

⁸² Михайло Посацький, “Толедо. Вражіння з Еспанії” *Діло*, 12 грудня 1931, 2; 13 груд 1931, 2; 15 грудня 1931, 2; 16 грудня 1931, 2.

⁸³ Судячи з наведеного вище повідомлення в газеті “Діло”, “добровільність” ця була, мабуть, вимушена.

⁸⁴ Шах, *Львів – місто моєї молодості*, 130.

⁸⁵ Іванна Стеф’юк, “Фотокартка”, *Про вас*. (Брустури: Дискурсус, 2022), 31–36.

Після смерті Марка Черемшини 1927 р. його вдова Наталя здавала половину хати молодому лікарю єврею Брунові Лібляйну з дружиною, у яких згодом народилось двоє дітей. Війна розлучила батька з родиною, і дружина Лібляйна залишилася з двома дітьми у Снятині, де їх і застала німецька окупація⁸⁶.

Згодом її саму німці розстріляли, а доньку з сином спробувала врятувати Наталя Семанюкова, оголосивши їх своїми нешлюбними дітьми. Батьком вона назвала безсімейного гімназійного професора Михайла Посацького, який згодом це батьківство підтвердив. Наталя Семанюк офіційно з ним одружилася, взяла прізвище “Посацька” і перебралася зі Снятина до Коломиї.

Багато в цій історії залишається неясного і непевного.

По-перше, ми не знаємо, де і коли Посацький познайомився з Наталею Семанюк. У кожному разі для такої справи він мусив бути для неї дуже довіреною людиною. За даними одного з родинних споминів (фрагмент якого надала мені Іванна Стеф’юк)⁸⁷, зведена сестра Наталії Семанюк (дівооче прізвище її – Карп’юк) на початку XX століття була монахинєю в монастирі Сестер Василіянок у Львові. У “Пропам’ятній книзі гімназії Сестер Василіянок”⁸⁸ згадано “матір Христину Карп’юк” як учительку руханки і ручних робіт у підготовчому й 1-му класах (1906–1914 рр.). Можливо, це й була сестра Наталії? Михайло Посацький працював у цій же гімназії у 1913–1918 рр. Можливо, саме через неї й відбулося знайомство з Наталею? Зрештою, й сама Наталя, як свідчить той-таки спомин, за підтримки сестри вчилася в Учительській семінарії при тому ж таки монастирі⁸⁹. Отже, ці знайомства могли бути ще з тих давніх часів перед Першою світовою війною.

По-друге, є розбіжність у датуванні одруження. Як пригадуємо, Степан Шах свідчив, що Посацький одружився перед виходом на пенсію, тобто перед 1931 р. – за 10 років до цих трагічних подій.

Схоже, має якесь відношення до історії знайомства Михайла Посацького і Наталії Семанюк ще одне цікаве архівне свідчення. В обліку щорічних внесків членів львівської філії “Просвіти” бачимо, що Посацький сплачував внески до 1934 року включно, а починаючи з 1935 зазначено, що він “виїхав до Ворохти”⁹⁰. Якщо взяти до уваги те, що після смерті чоловіка Наталя Семанюк саме у Ворохті відкрила пансіонат “Черемшина”, який успішно працював у 1930-х рр.⁹¹, то напрошується думка, що переїзд Посацького якось таки був пов’язаний з Наталею Семанюк.

Щодо долі дітей Бруна Лібляйна, то є різні припущення, чи вдалось їм врятуватися. Навіть якщо й так⁹², то більше про них нічого не відомо.

Так само нічого певного не знаємо про дальшу долю Михайла Посацького.

Його ім’я іноді спливає на сторінках української преси часів німецької окупації. З тих згадок видно, що якийсь час він керував культурним відділом Українського окружного комітету: приміром, коломийська газета “Воля Покуття” від 12 вересня 1943 р. згадує “проф. Посацького” як “керманича Референтури Культурної Праці УОК”⁹³.

Щодо його повоєнної долі, то маємо лише одну згадку – від учня Академічної гімназії 1924–1932 рр. Ярослава Мазурака: “Друга світова війна захопила його в подорожі по Швеції, де й затримався до кінця війни. Я зустрів його у Львові вже після війни й на моє запитання: “...Що Вас примусило приїхати до Радянського Союзу?” він відповів: “Так, я приїхав сюди, хоч і не мусів, бо

⁸⁶ Див. про це також: М. Тимофійчук, “Єврейські родини Снятина та околиць”. В *Контакті з Кліо: Історико-краєзнавчий блог*, 12 січня 2019, <https://karbnik.blogspot.com/2019/01/blog-post.html>.

⁸⁷ Його тільки 2023 р. передали до снятинського музею, і він залишається неопрацьованим.

⁸⁸ *Пропам’ятна книга Гімназії Сестер Василіянок*, 22, 56.

⁸⁹ У 1912–1918 рр. гімназія розміщувалась у будинку на вул. Потоцького, 95 (*Пропам’ятна книга Гімназії Сестер Василіянок*, 28) – нині це будинок Лісотехнічного університету на Чупринки. Там само знаходилась і вчительська семінарія.

⁹⁰ ЦДІАЛ, ф. 348 (Товариство “Просвіта”), оп. 1, спр. 3619 (Алфавітні списки членів філіалу ім. Мельника у Львові з зазначенням сплачених ними членських внесків), арк. 16. Сюди ж, як непряме свідчення, варто додати таку ремарку Й. Назара (Назар, “Як промовила Греція”, 3) в його рецензії на “Грецію – Усміх життя”: “А при огляданні тієї розкішної чужини [Посацький] лине думкою до рідного краю: тоді стають йому перед його очима рідні гори, полонини – пастух зі своєю чередою й село з тихими вербами, хати зі своєю нуждою – Гребенів, певне, *Ворохта зі своїм Перехресним, хоч він і не згадує про неї*” (курсив мій – М. Д.).

⁹¹ Іванна Стеф’юк. “Пансіонат “Черемшина” і таємниця капелюшка”, *Золота пектораль*, доступно 29 березня 2020, <https://zolotapektoral.te.ua/пансіонат-черемшина-і-таємниця-капелюшка>.

⁹² М. Тимофійчук (там само) так не вважає.

⁹³ “Закінчення вчительського курсу”, *Воля Покуття*, 12 вересня 1943.

хочу вмерти на рідній землі”⁹⁴. Очевидно, про місце перебування Посацького під час війни Мазурак дає щонайменше неточні відомості (можливо, й з подачі самого Посацького, адже перебування в німецькій окупації, та ще й діяльність в УОК – були цілком достатньою підставою для репресій з боку нової влади⁹⁵), але принаймні з цього спогаду можна бачити, що Посацький пережив війну і якийсь час після неї, можливо, мешкав у Львові.

Що було з ним далі – невідомо. Можливо, тихо доживав віку самотнім пенсіонером, а може, як Ярослав Мазурак і тисячі інших українських інтелігентів, потрапив у жорна радянських репресій.

До останньої думки схиляє це дивне замовчування в родинній пам’яті Наталії Семанюкової епізоду з її другим одруженням. За свідченням Іванни Стеф’юк, після війни Наталія повернеться до попереднього прізвища Семанюк, а історія з Посацьким не буде згадуватися в жодній її біографії і досі залишається недослідженою й не має жодного документального підтвердження в музейному архіві, окрім кількох збережених листів 1940-х рр. (від різних осіб), адресованих у Коломию, на вул. Крашевського (нині І. Франка), 84 до “Пані професорової Наталії Посацької”.

У цій статті ми зосередились лише на реконструкції життєвого шляху М. Посацького, не зупиняючись на характеристиці його творчої спадщини. Таку характеристику ми плануємо подати у виданні творів Посацького, яке зараз готується до друку⁹⁶.

ДОДАТКИ

1. Основні дати життя Михайла Посацького

1870 і рр.	Гаврило Посацький (батько Михайла?) вчителює в однокласній незреорганізованій школі в с. Хотінь біля Калуша.
4.01.1876	Михайло Посацький народився в с. Хотінь.
1888–1895	Навчання у Станіславській гімназії (1–7 класи). 1–3 класи закінчує з відзнакою. Серед учителів – Ілля Кокорудз (українська, латина, грека).
10.1898–10.1901	Трирічна військова служба при 18 му полку краювої оборони в Перемишлі.
1901–1902	Навчання в Академічній гімназії у Львові (8 й клас, з відзнакою). Серед однокласиків: Осип Турянський, Юрій Рудницький (Юліан Опільський), Михайло Тершаковець, Северин Лещій. Серед учителів: Тадей Мандибур (класний керівник, латина, грека, філософія), Ілля Кокорудз (українська) Іван Боберський (німецька), Омелян Савицький (математика, фізика), Діонісій Дорожинський (релігія), Казимир Ціммерман (німецька).
31.05.1902	Складає іспит зрілості в Академічній гімназії, з відзнакою.
1902–1906	Навчання на філософському відділенні Львівського університету (класична фіологія, німецька мова, 8 семестрів). Слухає латинський семінар у Броніслава Кручкевича, грецький семінар у Станіслава Вітковського, психолого-педагогічні виклади Казимира Твардовського і Болеслава Маньковського.
13.9.1906	Початок педагогічної праці (заступник учителя в Станіславській гімназії).
12.2.1907 – літо 1908	Заступник учителя в Бережанській гімназії. Знайомство з 18 річним гімназистом Михайлом Рудницьким (весна 1907).
10.1907–02.1908	Складання іспитів на звання учителя середніх шкіл.
9.07.1908	Іменований дійсним учителем.

⁹⁴ Ярослав Мазурак, “Академічна гімназія у моїй пам’яті”, *Ювілейна книга Української академічної гімназії у Львові*. Третя частина. (Філадельфія; Львів, 1995), 145–146.

⁹⁵ Сам Ярослав Мазурак був членом Українського центрального комітету, а вже 1947 року його арештували (хоч наприкінці війни ще був мобілізований до радянської армії і навіть воював у її складі) – див.: Олена Мазурак Пальчкова, “Мазурак Ярослав, визначний пластун з Горайця”, *100 кроків. Історія Пласту, доступно 8 травня 2016*, <https://100krokiv.info/2016/05/vyznachnyj-plastun-z-horajtsya>.

⁹⁶ Михайло Посацький. *Греція – усміх життя: зібрані твори*, упор. М. Домбровський. (Львів: Піраміда, 2024). Поряд з творами автора у виданні будуть зібрані й найважливіші мемуарні згадки про нього.

літо 1908 – літо 1909	Учитель в українській Коломийській гімназії.
1 а пол. 1909	У Звіті дирекції Коломийської гімназії публікується університетська латиномовна праця Посацького “Про природу і вживання кон’юнктива у Вергілія”.
літо 1909 – літо 1913	Учитель у Стрийській гімназії.
осінь – зима 1909	Семестрова відпустка за станом здоров’я.
літо 1913 – 31.10.1931	Викладання в Академічній гімназії у Львові (грецька, латинська, німецька мови; у 1915/16 – також українська мова і військова підготовка).
1913–1918 (латина, грека).	Викладання в Приватній жіночій гімназії СС Василянок у Львові
22.2.1917	Отримує звання цісарсько-королівського професора.
11.1918	Зазнає вуличного пограбування.
1918–1928	Членство в Комісії класичної філології НТШ під головуванням І. Кокорудза. Член редакційного комітету збірника праць цієї комісії.
1920 і	Викладання у Дівочій гуманістичній гімназії у Львові (майбутня ім. Кокорузів). Точніше датовані свідчення стосуються 1927/28 н.р.
3–25.08.1924	Морська подорож до Швеції
24.2–6.3.1925	В газеті “Діло” за сприяння М. Рудницького опубліковано перший подорожній нарис Посацького (“23 дні лодкою на морі”).
06.1925	Як член матуральної комісії відряджений до Рогатинської гімназії (директор гімназії – приятель Посацького А. Крушельницький).
08.1926 і 01.1927	Двічі пограбовано помешкання М. Посацького на вул. Мохнацького, 31.
19–25.10.1928	Нарис “Між пальмами Сицилії” (“Діло”).
весна 1929	Відпустка за станом здоров’я. Ймовірно, навесні-влітку 1929 відвідав Іспанію, Італію, можливо, й Грецію.
05.1929	Нарис “На руїнах Колосеум” (“Нові шляхи”)
06.1929	Перебуває в Барселоні. 12–13.06.1929 – Нарис “Боротьба биків” (“Діло”).
6.07.1929	Нарис “Альгамбра” (“Діло”).
23–24.05.1930	Есей “Там, де нас нема...” (“Діло”).
весна 1931 (в. 1929?)	Подорож до Греції.
08–09.1931	Воеводська комісія зі здоров’я перевіряє гімназійних вчителів (зокрема й Посацького) на здатність виконувати педагогічні обов’язки.
31.10.1931	Вихід на дострокову пенсію з офіційною підставою: за станом здоров’я.
12–16.12.1931	Есей “Толедо” (“Діло”).
липень 1934	Подорож до Ісландії.
1935	Переїзд зі Львова до Ворохти.
16.02.1938	Вихід книжки “Греція – усміх життя”.
п. 1940-х? / до 11.1931?	Одруження з Наталею Семанюк.
бл. 1943	Керманіч Референтури культурної праці УОК в Коломиї.
відразу після війни	Перебував у Львові (остання відома згадка).

2. Друковані праці Михайла Посацького

1. “De coniunctivi modi apud Vergilium natura usuque”. *Звіт дирекції ц.к. гімназії з руским викладовим язиком в Коломиї за шкільний рік 1908/09*. Коломия, 1909. 5–45.

Рукопис: ЦДІАЛ, ф. 174, оп. 1, спр. 1424, арк. 50–115.

2. “23 дні лодкою на морі”. *Діло*. 24 лютого 1925, 2; 25 лютого 1925, 2–3; 26 лютого 1925, 2; 27 лютого 1925, 2–3; 28 лютого 1925, 2–3; 1 березня 1925, 2; 3 березня 1925, 2–3; 4 березня 1925, 2; 5 березня 1925, 2; 6 березня 1925, 2.

3. “Між пальмами Сицилії”. *Діло*. 19 жовтня 1928, 2; 20 жовтня 1928, 2; 21 жовтня 1928, 2; 23 жовтня 1928, 2; 24 жовтня 1928, 2; 25 жовтня 1928, 2.

Передрук: Антін Крушельницький. *На провесні життя. Т. 3: Українська читанка: Для третьої класи середніх шкіл*. Львів, 1931.

4. “На руїнах Колосеум”. *Нові шляхи* 1 (травень 1929): 69–74.
Передрук: Антін Крушельницький. На провесні життя. Т. 4: Українська читанка: Для четвертої класи середніх шкіл. Львів, 1931.
5. “Боротьба биків”. *Діло*. 12 червня 1929, 2; 13 червня 1929, 2.
Передрук: Ювілейний народний ілюстрований календар товариства “Просвіта” на звичайний рік 1930. Ужгород: 3 друкарні Акційного Товариства “Унію”, [1929].
6. “Альгамбра”. *Діло*. 6 серпня 1929, 4; 7 серпня 1929, 3.
7. “Там, де нас нема...”. *Діло*. 23 травня 1930, 2; 24 травня 1930, 2.
8. “Толєдо. Вражіння з Еспанії”. *Діло*. 12 грудня 1931, 2; 13 груд 1931, 2; 15 грудня 1931, 2; 16 грудня 1931, 2.
9. *Греція – усміх життя*. Львів, 1938. 228 с. (Бібліотека “Діла”; Ч. 21).
Рецензії: (а) Р[удницький], М[ихайло]. “Клясична Греція і сучасність”. *Діло*. 20 лютого 1938: 9; (б) “[Рец. на:] М. Posaćkyj, Hrecija – Usmich zytia”. *Przegląd Klasyczny* IV(3) (1938): 268; (в) О. Д. “[Рец. на:] Михайло Посацький: Греція – усміх життя”. *Літературно-науковий додаток “Нового Часу”*. 30 травня 1938: 4; (г) І. П. “[Рец. на:] Михайло Посацький: Греція – Усміх життя”. *Рідна школа* VII(13/14) (1938): 226–227; (г) Назар, Йосафат. “Як промовила Греція до української душі”. *Діло*. 12 серпня 1938, 4; 13 серпня 1938, 8; 14 серпня 1938, 5–6; 16 серпня 1938, 5; 17 серпня 1938: 3; (д) Атенєць. “[Рец. на:] Михайло Посацький: Греція, усміх життя”. *Ми: Літературно-науковий двомісячник*. 1(8) (1938). 85–87.

REFERENCES

- Bereza, Yaroslav Marko. “Nemov uchora...”. *Yuvileina knyha Ukrainskoi akademichnoi gimnazii u Lvovi*. Druha chastyna, 237–240. (in Ukrainian).
- Borodaiko, Volodymyr. “Moi spohady z berezhanskoho himnaziinoho zhyttia”. *Berezhanska zemlia: istorychno-memuarnyi zbirnyk*. New York, 1970. (in Ukrainian).
- Ilnytska, Alla. “Hrupovi fotohrafii ukrainskykh hromadsko-politychnykh i kulturnykh diiachiv Halychyny kintsia XIX – pershoi polovyny XX st. z kolyshnoho Muzeiu NTSh u Lvovi u fondakh Lvivskoi natsionalnoi naukovoï biblioteki Ukrainy imeni V. Stefanyka”. *Zapysky Lvivskoi natsionalnoi naukovoï biblioteki Ukrainy imeni V. Stefanyka* 9 (2017): 570–584. (in Ukrainian).
- Isaiv, Petro i Kobrynska, Anna. “Narys istorii himnazii sester vasyliianok u Lvovi”. *Propamiatna knyha Gimnazii Sester Vasyliianok*. 17–35 (in Ukrainian).
- Kolessa, Philaretus. *De Anabaseos Xenophontae tempore, consilio, fide*. [Leopoli], 1919. (in Latin).
- Kopia, Henryk. *Spis nauczycieli szkół średnich w Galicyi oraz Polskiego gimnazjum w Cieszylinie*. Lwów, 1909. (in Polish).
- Kravtsiv, Iryna. “Zustrich z nahody 50-richchia matury”. *Pryvatna divocha gimnaziia “Ridnoi shkoly” Ukrainskoho Pedahohichnoho Tovarystva imeni Illi ta Ivanny Kokorudziv u Lvovi*. Drohobych: Vidrozhennia, 1997. 293–294. (in Ukrainian).
- Krushelnytskyi, Antin. *Na provesni zhyttia*. T. 3–4: Ukrainska chytanka: Dlia tretioi–chetvertioi klasy serednikh shkil: (Zrazky poezii y prozy). (Lviv: Nakladom Derzhavnoho vydavnytstva shkilnykh knyzhok pry Kuratorii Lvivskoho shkilnoho okruha, 1931. (in Ukrainian).
- Mazurak Palchкова, Olena. “Mazurak Yaroslav, vyznachnyi plastun z Horaitsia”. *100 krokiv. Istoriia Plastu*. 8 travnia 2016. <https://100krokiv.info/2016/05/vyznachnyi-plastun-z-horajtsya>. (in Ukrainian).
- Mazurak, Yaroslav. “Akademichna gimnaziia u moii pamiaty”. *Yuvileina knyha Ukrainskoi akademichnoi gimnazii u Lvovi*. Tretia chastyna. Filadelfia; Lviv: 1995. 145–147.
- Montsibovych, O. “Moi spomyny z Akademichnoi gimnazii 1920–1928”. *Yuvileina knyha Ukrainskoi akademichnoi gimnazii u Lvovi*. [Persha chastyna]. 507–513 (in Ukrainian).
- Nych, Stepan. “Spomyn pro Akademichnu gimnaziuu 1924–1930 rr.”. *Yuvileina knyha Ukrainskoi akademichnoi gimnazii u Lvovi, Druha chastyna*. Miunkhen; Filiadelfia, 1982. 241–248. (in Ukrainian).
- Piasetskyi, Petro. “I Akademichna gimnaziia u Lvovi”. *Yuvileina knyha Ukrainskoi akademichnoi gimnazii u Lvovi*. [Persha chastyna]. (Filiadelfia; Miunkhen, 1978), 499–504. (in Ukrainian).
- Posackyj, Mychajło. “De coniunctivi modi apud Vergilium natura usuque”. *Zvit dyrektsyi ts.k. gimnaziji z ruskym vykladovym yazykom v Kolomyi za shkilnyi rik 1908/09*. Kolomyia, 1909. 5–45. (in Latin).
- Posatskyi, Mykhailo. *Hretsia – usmikh zhyttia*. Lviv, 1938.
Propamiatna knyha Gimnazii Sester Vasyliianok u Lvovi. Niu-York; Paryzh; Sidnei; Toronto, 1980. (in Ukrainian).
- Rudnytskyi, Volodymyr. “Nezabutnie davno mynule...”. *Berezhanska zemlia*. Niu-York, 1970. (in Ukrainian).
- Shakh, Stepan. *Lviv – misto moiei molodosti*. Chast III. Tsisarisko-korolivska akademichna gimnaziia. Miunkhen: Khrystyianskyi holos, 1956. (in Ukrainian).

- Sodomora, Andrii. *Pid chuzhoiu tinniu*. Lviv: Litopys, 2000. (in Ukrainian).
- Sova, Andrii. "Ivan Boberskyi i lystopadovi podii u Lvovi 1918 roku". *Novitnia doba* 8 (2020): 185–211. (in Ukrainian).
- Steblii, Feodosii. "Otets Hnat Rozhanskyi – diiach "Prosvity", *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist* 19 (2010): 388–393. (in Ukrainian).
- Stefiuk, Ivanna. "Fotokartka", *Pro vas*. Brustury: Dyskursus, 2022. 31–36. (in Ukrainian).
- Stefiuk, Ivanna. "Pansionat "Cheremshyna" i taiemnytsia kapeliushka". *Zolota pektoral*. 29 bereznia 2020. <https://zolotapektoral.te.ua/pansionat-cheremshyna-i-taiemnytsia-kapel>. (in Ukrainian).
- Strutynskyi, M. "Illia Kokorudz (Biografichniy narys)". *Ridna shkola* II(12) (1933): 199–200.
- Sushko, Myroslava. "Spomyn z dalekykh chasiv". *Pryvatna divocha gimnaziia "Ridnoi shkoly" Ukrainskoho Pedahohichnoho Tovarystva imeni Illi ta Ivanny Kokorudziv u Lvovi*. Drohobych: Vidrozhennia, 1997. 219–221 (in Ukrainian).
- Tymofiichuk, M. "Ievreiski rodyny Sniatyna ta okolys". *V kontakti z Klio: Istoryko-kraieznavchyi bloh*. 12 sichnia 2019. <https://karbnik.blogspot.com/2019/01/blog-post.html>. (in Ukrainian).
- Zuliak, Ivan i Zuliak, Mariana. *Antin Krushelnytskyi: zhyttia i diialnist (1978–1937 rr.)*. Ternopil: FOP Osadtsa Yu. V., 2019. (in Ukrainian).

MYKHAILO POSATSKYI (1876 – late 1940s?): A BIOGRAPHICAL STUDY

Markiyan DOMBROVSKYI

Lviv National University,
Department of Classical Philology
1 Universytetska St., Lviv 79000, Ukraine
e-mail: markiyan.dombrovskiy@lnu.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8010-9422>

This article presents the first comprehensive study of the biography of Mykhailo Posatskyi (1876 – late 1940s?) – a classical philologist and long-time professor at the Academic Gymnasium in Lviv. Throughout 1906–1931, he also taught Latin, Greek, and German at the Stanislaviv, Berezhany, Kolomyia, and Stryi state gymnasia, as well as at the private Kokorudz gymnasium the Gymnasium of the Basilian Sisters. Mykhailo Posatskyi is the author of the book "Greece – The Smile of Life" (1938), an original description of Greece with a focus on its ancient monuments, written in an essayistic style. The book was published on the eve of World War II and remained almost unknown to post-war readers. An avid traveler, Mykhailo Posatskyi also authored a series of travel sketches and essays from his trips to European countries (Sweden, Spain, Italy, etc.), which appeared in the pages of the newspaper "Dilo" throughout the 1920s and 1930s. Some of these works, having been included in school readers, later became part of the official gymnasium curriculum. As a classical philologist, from 1918 to 1928, Posatskyi was a member of the Shevchenko Scientific Society Commission on Classical Philology. However, his only published academic work (a Latin-language study "De coniunctivi modi apud Vergilium natura usque") was published in 1909 in the "Report of the Directorate" of the Kolomyia Gymnasium.

The biography of Mykhailo Posatskyi has been reconstructed based on archival documents, fragmentary memorial mentions, Posatskyi's own texts, and other sources. Until now, neither the biography nor the works by Mykhailo Posatskyi have been studied, and there has been no information about him in any reference book or encyclopedia. Therefore, the results of the research presented here aim to fill this gap.

Mykhailo Posatskyi was part of the milieu that shaped the cultural landscape of interwar Galicia. His biography intertwines with those of notable figures of the era, such as Ivan Boberskyi, Stanisław Witkowski, Osyp Turianskyi, Illia Kokorudz, Antin Krushelnytskyi, Yulian Opilskyi, Mykhailo Rudnytskyi, and Natalia Semaniuk, the widow of Marko Cheremshyna, among many others. According to several discovered letters, Posatskyi had quite close friendly relations with Antin Krushelnytskyi. Stanislav Vitkovskyi was his university professor, Ivan Boberskyi was both his teacher, colleague, and neighbor, Osyp Turianskyi and Yulian Opilskyi were his classmates, and Natalia Semaniuk eventually became his wife.

Among other things, Mykhailo Posatskyi is also of interest as a representative of the specific classical philological "guild" of gymnasium professors, that played an important role in the old classical gymnasium, greatly shaping its character, but today remains perhaps one of the least studied.

It is evident that, as a representative of his generation and milieu, Mykhailo Posatskyi shared many of the same values, pursuits, worldview, and even life trajectories and turns of fate with his colleagues. Therefore, in this biography, one can see not only the life of an individual – Mykhailo Posatskyi – but also, in some aspects, a typical biography of a gymnasium classical philologist of the first half of the 20th century. His portrait, which can be assembled from the recollections of his students and colleagues, reveals certain typical traits of the gymnasium classicist.

Keywords: Mykhailo Posatskyi, Mykhailo Rudnytskyi, Antin Krushelnytskyi, Illia Kokorudz, Natalia Semaniuk, Academic Gymnasium in Lviv, classical philology, travel literature.